

Од Слатине до Пореча

После двадесетдневног задржања у Слатини, Прва косовско-метохијска бригада кренула је крајем августа према Поречју, на извршавање задатка да се разоружају тамошњи четници Драже Михаиловића и формира Шеста бригада НОВ и ПО Македоније. Наређење за покрет достављено је 27. августа, па је за извршење задатка остало мало времена. Најкраћи пут од Слатине за Поречје водио је преко Полога, тј. преко друма Гостивар - Тетово. Тај терен држале су под контролом балистичко-вулнетарске снаге, којима су руководили познати окупаторски плаћеници, злогласни Џемо и Мефаил, против којих је бригада водила сталне борбе. Било је тешко замислити да ће бригада брзо, у току једног дана и ноћи, и без већих губитака, прећи преко те територије домогнути се Суве Горе, до села која су под контролом снага које себе називају четницима Драже Михаиловића.

У тражењу излаза из такве ситуације, штабу Прве косовско-метохијске НОУ бригаде помогли су албански руководиоци који су се налазили у Слатини. Они су предложили да се испита могућност да бригада прође кроз Полог на „бесу“, тј. да се постигне договор са утицајним људима са тог терена да бригада, приликом проласка преко те територије, не води борбу нити узима храну и слично, а да становништво албанске националности, укључујући и албанске квислиншке јединице које се налазе у Пологу и контролишу ту територију, не нападају бригаду.

Штабу бригаде се та идеја није много свидела, али су албански руководиоци били упорни. Предложили су чак и комунисту из Љуме, Нијази Хоџу, преко кога би штаб бригаде могао да се повеже са неким познатијим Албанцем из Љуме или дебарске околине, који би ступио у везу са утицајним Албанцима у Пологу, који би гарантовали несметани пролаз бригаде.

Журећи да до предвиђеног рока 1. септембра бригада стигне у Поречје и тамо изврши постављени задатак, а немајући избора у одређивању правца кретања, штаб бригаде је прихватио да о предложеној идеји разговара са Нијази Хоџом. Хоџа је оценио да би о „беси“ са утицајним људима у Пологу могао да разговара Бере (Ибрахим) Абдулаху, сељак из Љуме, који је био чувен као одметник од свих власти, а уз то и „велики јунак“. (У тим крајевима за „јунаштво“ се, на пример, сматра познати подвиг тог Бере Абдулаха када је, између два рата, опљачкао овце изнад Куманова па их претерао преко границе до своје куће у Љуми).

Бере Абдулаху је био добро познат и у Пологу и са тамошњим виђеним људима одржавао је пријатељске везе.

Штаб бригаде прихватио је и да разговара са Бером Абдулахом, да чује његово мишљење да ли има изгледа да се такав план о мирном проласку кроз Полог оствари.

Да штаб бригаде прихвати овакав разговор утицале су две околности:

- прво, деморализација се већ примећивала и у квислиншким албанским јединицама. Она је била последица пораза које су трпеле немачке трупе на свим фронтovima, победа НОВ и ПО Македоније у крајевима близу Полога, као и победа јединица НОВ и ПО Албаније у борбама близу југословенско-албанске границе против Немаца и балиста. Раније или касније, деморализација би све више утицала и на држање квислинга и у Пологу, бар би смањила њихову ревност у служењу Немачкој, што би могло да олакша пролаз бригаде кроз Полог.

Друго, потреба да бригада дође у Поречје најкасније до 1. септембра 1944, како је гласило наређење које је примио штаб бригаде.

Бере Абдулаху када је чуо шта се од њега тражи, одговорио је да је очекивао разговор о свему другом али не о таквом предлогу. Рекао је одмах да је то тешко, а да је најгоре што је у питању кратак рок. Штаб бригаде је, наиме, поставио да бригада мора кроз Полог да пређе следеће ноћи, 29. августа, а ако се до тада не добије „беса“ бригади неће преостати ништа него да се по цену великих жртава пробија преко тог терена.

Бере Абдулаху одмах је кренуо на пут у Полог да „хвата бесу“, а састанак са штабом бригаде заказао је предвече следећег дана на Добродолским бачилима. Било је наређено да бригада која је већ кренула у село Шиштевац, одмах настави пут према тим бачилима.

Штаб бригаде је, напуштајући Слатину на путу за село Шиштевац и знајући шта очекује бригаду, донео одлуку да остави рањенике (Дару Драгишић, Сава Радоњића и др. као и Наду Филевску која је била болесна) да се лече и да се прикључе „техници“ Обласног комитета КПЈ за Косово и Метохију, која је остала у Слатини.

Следећег дана, по заласку сунца, Бере Абдулаху појавио се на заказаном месту. Било је то време рамазанског поста, а Бере, као добар муслиман, постио је, што је значило да у току читавог летњег топлог дана и напорног пешачења, ништа није ни јео, ни пио воде ни пушио.

Штаб бригаде нестрпљиво је очекивао шта ће им рећи. Мирно, без журбе, саопштио је да је „ухватио бесу“, бригада може слободно да прође кроз Полог, под условом да не дира имовину сељака. Сељаци из Полога ће на једном месту оставити лубенице и друго воће за бригаду, без икакве накнаде за то, а да ће сељачке страже, када бригада пређе преко моста на Вардару, реда ради отво-

рити пушчану и митраљеску ватру, водећи рачуна да никога не повреди, како би имале покриће да су водиле борбу против комуниста када су осетили њихов пролаз.

Објаснио је да ће он бити на челу колоне бригаде за време њеног пролаза кроз Полог, што је, према албанским обичајима, значило да он лично гарантује да ће се бригада држати договора, а ако се што догоди некоме из бригаде или њему, да ће његови рођаци имати право да траже „крв“, тј. да се освете. Бригаду ће водити путем који је уговорио са старешинама у Пологу. Кад он напусти бригаду и врати се мостом преко Вардара, а колона бригаде поодмакне од моста, тек тада ће бити отворена ватра.

Напетост у редовима бригаде и поред „бесе“ била је велика. Борцима бригаде било је издато наређење да буду опрезни, да на сваки пуцањ на колону поступе као да је борба отпочела.

У покрету бригаде преко Полога све је протекло онако како је гарантовао Бера Абдулах. Борци бригаде кретали су се одмах иза њега, у колони по један, на одстојању један од другог 3 до 4 метра. Имали су прилике да виде наоружане Албанце на десетак метара од колоне како посматрају пролаз бригаде. На једном месту борце је заиста чекала гомила лубеница и другог воћа, али ретко га је ко од бораца је узимао јер су, нестрпљиво чекали да што пре пређу преко Вардара.

Када је бригада у раним јутарњим часовима 30. августа 1944. прешла мост на Вардару, штаб бригаде се опростио од Бера Абдулаха. Командант бригаде, Петар Брајовић Ђуро још раније је донео одлуку да Бера Абдулаха награди са десет златника. Бера Абдулаху је одбио да прими златнике, али је тражио да му командант бригаде за успомену поклони пиштољ, па је тако и урађено.

Пошто је бригада прешла преко Вардара, убрзо су се зачули пуцњи, али опасност за колону бригаде није било и „беса“ је у потпуности одржана.

Први батаљон, према задатку, кренуо је у правцу села Блаце. Народ је дочекао борце као ослободиоце. Извршио је обезбеђење из правца села Милетино и Теново, поседајући косу која повезује та два села и која је врло погодна за одбрану. Остали делови бригаде ушли су у село или остали изнад њега.

Квислиншке формације, вулнетери, односно балисти како су их борци бригаде звали, били су обавештени о кретању бригаде. Упутили су се из Тетова према селу Блаце и ноћу 30/31. августа напали Први батаљон. Скоро истовремено кренуле су и квислиншке снаге из Гостивара, које су из правца села Волковије и Стенче нападе положаје бригаде.

У овој борби погинуо је један (Мирко Савић) а рањена три борца. Страдали су од малог енглеског минобацача који је експлодирао када су дејствовали по непријатељу.¹⁸⁴⁾ Ти минобацачи су и

¹⁸⁴⁾ Архив ПК СК Косова И М. К. Б - I бр. 969.

пре тога у неколико наврата експлодирани, а од једне такве експлозије погинула је и група руководиоца у Првој македонској бригади.

О борби код села Блаце, Петар Брајовић је у свом „Кратком дневнику операција“ забележио да је непријатељ имао преко 20 мртвих.

Бригада је продужила покрет преко Суве Горе, како би што пре стигла у Поречје. Тек после напуштања села балисти су упали у село и, по обичају, запалили га.

Упутила се према ондашњој бугарско-албанској граници. У току покрета, на једном одморишту, штаб бригаде донео је одлуку да упути патролу која ће да успостави везу са позадинским радницима у Поречју. Задатак је успешно обављен и Штаб бригаде је дошао и до података где се налази четничка бригада.

У покрету према Поречју, бригада је 31. августа код села Гургуница разбила јаке балистичке снаге и приморала их да се у нереду повуку према Тетову. Народ из села дочекао је борце бригаде као ослободиоце. Два бугарска авиона су кружила, митраљирала и бацала ручне бомбе на село. Ватром из пушкомитраљеза приморани су на повлачење.^{18:1)}

После краћег одмора бригада је кренула према селима Волче и Заград и у селу Требовље, 31. августа, наишла на четничку бригаду. Тог дана командант бригаде, Петар Брајовић Ђуро, обратио се штабу Пете македонске НОУ бригаде писмом у којем је обавестио да је прва косовско-метохијска НОУ бригада стигла у Поречје, да се „повезала“ са „Поречком бригадом“, тј. са бригадом коју су формирали четници Драже Михаиловића. Замолио је штаб пете македонске НОУ бригаде да о томе „најбржим путем“ обавести Главни штаб НОВ и ПО Македоније. На крају је додато да Прва косовско-метохијска бригада има „300 људи“ и „пратећу чету“.¹⁸⁶⁾

Сусрет са четницима и формирање 6. македонске НОУ бригаде

Прва косовско-метохијска бригада била је добро припремљена за сусрет са четничком бригадом. Припреме које су извршене биле су, пре свега, политичке природе. Додуше, до тада бригада није водила борбе са четницима. Прецизно су били утврђени задаци које је требало спровести у „Поречкој бригади“ као четничкој формацији и у народу са којим је четничка бригада била у контакту.

Сви борци, а комунисти пре свега, знали су да су четници озбиљно деморалисани због пораза које су у то време свуда трпели у борбама са јединицама НОВ и ПОЈ, а посебно у Србији, као и због постигнутог споразума Тито - Шубашић.

¹⁸⁵⁾ Исто, Историјска комисија СКС за Космет К-5/1 бр. 35.

¹⁸⁶⁾ АВЈ. 1375 Ф10 бр. рег. 1-4.

На путу према Поречју чланови штаба Прве косовско-метохијске НОУ бригаде, преко „Слободне Југославије“, чули су „Последњи позив свим заведеним слугама окупатора“ од 30. августа 1944. године, који је упутио председника Националног комитета ослобођења Југославије и врховни командант НОВ и ПОЈ маршал Јосип Броз Тито. У том позиву је четницима и осталим заведеним слугама окупатора постављен рок, 15. септембар 1944, да пређу на страну НОВ и ПОЈ. Сви они који се после тог рока затекну у четничким и другим војним формацијама на страни окупатора - било је у позиву - биће изведени пред суд и суђени као издајници народа и кажњени најстрожим казнама.

Са садржајем овог позива били су упознати сви борци бригаде. Тај позив, заједно са текстом споразума Тито - Шубашић, били су политичка основа за будуће контакте са људима из четничке војне формације у Поречју, као и са народом у том крају.

Од позадинских политичких радника, са којима се бригада повезала, штаб бригаде је сазнао да се у четничкој бригади налазе официри које је у Мекедонији упутио Дража Михајловић и да су они најопаснији, да су мобилисани четници одбили жељу Дражиних официра да се боре против партизана, да са том четничком бригадом одржавају везе комунисти - Македонци и да то четнички штаб толерише.

Пре доласка Прве косовско-метохијске бригаде, на територији Азота и Поречја боравила је Пета македонска НОУ бригада која се, заједно са четничком бригадом, борила против бугарске војске код села Здуње. У тој борби било је заробљено 150 бугарских војника, које је задржала четничка бригада. Тада су вођени и разговори између штаба Пете македонске НОУ бригаде и четничког штаба о даљој заједничкој борби, али четнички штаб је одбио да четничка бригада напусти Поречје, па су разговори прекинути. Пеца Пепељуговски, политички радник, остао је код четничке бригаде као представник НОВ и ПО Македоније.

Све је то указивало да су мобилисани четници, заједно са својим штабом, пружали највећи отпор покушајима да се одвоје од Поречја и да се безрезервно прикључе НОВ Македоније.

Штаб Прве косовско-метохијске НОУ бригаде преко једног мештанина упутио је писмо четничком штабу: Прва косовско-метохијска НОУ бригада дошла је да ослободи целу територију Поречја. На тој територији, као и осталим деловима Македоније, могу постојати и дејствовати само јединице НОВ и ПО Македоније, односно НОВ и ПО Југославије. На основу споразума Тито - Шубашић и „Последњег позива“ који је упутио Врховни командант НОВ и ПОЈ Јосип Броз Тито свима који се налазе у четничким формацијама да пређу на страну НОВ и ПОЈ до 15. септембра, позвани су и припадници четничке бригаде у Поречју да приступе Првој косовско-метохијској НОУ бригади и да заједно са њом учествују у борби за ослобођење земље.

Пошто је донета одлука да се дејствује брзо и енергично, не чекајући одговор на ово писмо, штаб бригаде је сазнао где се налази штаб и четничка бригада и упутио се са свега неколико курира према селу Требовље.

У близини села, приликом сусрета, штабови су се војнички поздравили. Један део четничке бригаде био је на окупу, јер је четнички штаб био обавештен о доласку бригаде.

Преговори су почели одмах. У почетку су били мучни и тешки. Четнички штаб, у чије је име највише и најчешће говорио капетан Љешевић, у начелу је прихватио споразум Тито - Шубашић, да више не слуша наређење Драже Михаиловића већ се одазвао позиву краља Петра да се са својом јединицом придружи партизанима, али сматра да постоје многа питања која треба регулисати пре заједничког наступања против бугарске војске. Набрајајући та питања капетан Љешевић почео је од чинова у бившој југословенској војсци и њиховог признања од стране партизана, преко плата и унапређивања официра, па до очувања војне формације такве каква је и до тада постојала.

Убрзо се показало да су то само споредна питања, а да је главно то што четнички штаб не признаје Главни штаб НОВ и ПО Македоније, да чланови четничког штаба, као и њихова „војска“ желе да буду само под командом Главног штаба НОВ и ПО Србије, односно Врховног штаба НОВ и ПО Југославије.

Штаб косовско-метохијске НОУ бригаде је преговоре брзо поједноставио: чланови штаба бригаде су Срби и Црногорци, Прва косовско-метохијска НОУ бригада углавном је састављена од Срба и Црногораца, али су и штаб бригаде и цела бригада под непосредном командом Главног штаба НОВ и ПО Македоније јер се бригада налази на територији Македоније, а све јединице на територији Македоније морају да буду под командом тог штаба и у том погледу се неће правити никакав изузетак.

Чланови штаба Прве косовско-метохијске НОУ бригаде су током преговора у неколико махова одлучно инсистирали да на територији коју држе јединице НОВ и ПОЈ не могу постојати никакве друге војне информације, сем оне које су под командом надлежних штабова НОВ и ПОЈ - у овом конкретном случају Главног штаба НОВ и ПО Македоније - односно оног штаба који овласти Главни штаб НОВ и ПО Македоније. Према томе, четнички штаб мора бити распуштен, а борци и официри који желе да се придруже Народноослободилачкој војсци биће распоређени онкако како нађе за сходно штаб Прве косовско-метохијске НОУ бригаде. Штаб бригаде је вољан да од бораца који су се до тада налазили у четничкој бригади формира посебну Шесту македонску бригаду, која ће имати одговарајући штаб, а он бити састављен и постављен на начин како је то прописано за штабове бригаде НОВ и ПО Југославије. Борци те нове, Шесте македонске бригаде,

носиће сва обележја јединица НОВ и ПОЈ, између осталог и петокраку звезду, да ће бити формиране као и остале партизанске јединице, подразумевајући политичке комесаре и др.

Командант бригаде Петар Брајовић обећао је да ће новоформираној Шестој македонској бригади одмах дати неколико пушкомитраљеза како би јој се повећала ватрена моћ.¹⁸⁷¹⁾

Док су преговори трајали, пристигле су и јединице Прве косовско-метохијске НОУ бригаде. У поређењу са четничком јединицом, бригада је у свему одскакала: и по наоружању (била је састављена од пушкомитраљезских „тројки“ и чете пратећих оруђа) и по униформама (борци бригаде били су војнички обучени, носили су енглеске униформе) и по уредности и војничком држању. Борци су без устезања разговарали са сељацима који су били мобилисани као четници, а носили кокарде, били ноаружани бугарским пушкама и др. Одмах су осетили да пред собом немају непријатеље, праве четнике, већ мобилисане поречке сељаке чију су мржњу према бугарским окупаторима и њиховим помагачима искористили четнички официри, па онда их натерали на послушност. Борцима је било јасно да би те мобилисане људе било врло тешко покренути да се туку против партизана.

Четнички штаб употребио је лукавство да испита стварну бројчану снагу бригаде. Издао је наређење да се припреми храна за борце Прве косовско-метохијске НОУ бригаде па су, како су из четничког штаба рекли, принуђени да траже од штаба бригаде бројно стање. Наравно, дато им је много веће бројно стање, али је четнички штаб убрзо увидео да другог излаза нема и да ће морати да прихвати услове које је поставио штаб бригаде.

Штаб Прве косовско-метохијске НОУ бригаде није инсистирао да се четнички штаб одмах изјасни у погледу услова који су му били постављени, јер је било очигледно да време ради за штаб бригаде. Уместо тога, покренуо је друга питања: колике су бугарске снаге у Поречју, како су распоређене, где би их и када требало напасти, а затим и питање о политичком раду у народу, тј. о што хитнијем држању конференција и зборова по селима како би се народу објаснили циљеви народноослободилачке борбе, изабрали органи народне власти и др.

Постављањем ових и других питања, иницијатива у преговорима потпуно је прешла на страну штаба бригаде, а држање четничког штаба све више је потврђивало уверење да до оружаног сукоба неће доћи, да ће четнички штаб прихватити све постављене услове.

Штабови су се затим одвојили, али су остали у истом селу. Штаб бригаде је после одржаних преговора оценио да треба што пре изоловати официре који су били упућени из Србије и да ће

¹⁸⁷¹ То је касније и урађено: Шеста македонска бригада добила је седам енглеских пушкомитраљеза са одговарајућом количином муниције.

преостали део посла бити брзо завршен, тј. да ће бити формирана Шеста македонска бригада у којој за прво време, док не дође довољан број македонских кадрова, треба доделити неколико руководилаца из Прве косовско-метохијске НОУ бригаде.

Мобилисани сељаци четници, били су одушевљени понашањем и држањем бораца Прве косовско-метохијске НОУ бригаде. Распитивали су се о борбама које је бригада водила, о односима између руководилаца и бораца. Борци су причали, агитовали. Одмах су запазили да су се рођаци и пријатељи мобилисаних четника, па и сами четници, све више обраћали партизанима, доносили им храну, звали их у своје куће.

Прва косовско-метохијска бригада са развијеном заставом кренула је према Самокову, а народ ју је веома срдачно поздрављао. Доносио им храну, воће, чарапе и разне друге поклоне. Све је то било спонтано. Расположење народа који је стално клицао војсци, победи и ослобођењу, нису покварили ни бугарски авиони који су извиђали шуму у којој је боравила бригада и пут којим се она кретала.

Интендант Прве косовско-метохијске НОУ бригаде, Стојан Глоговац, записао је у дневнику: „Доносе нам и стављају на расположење све што имају за јело а нарочито воће кога овде има у изобиљу... Војска се овде нахранила до миле воље...”¹⁸⁸⁾

По доласку у Самоково, 2. септембра, према договору, одржан је велики народни митинг.

Окупила се маса народа и две бригаде биле су постројене једна наспрам друге. Војници четничке бригаде су још носили кокарде на капама, имали браде, а униформе им биле различите.

Први говорник био је капетан Љешевић. Иступио је онако како су се претходно договорили два штаба; напао је Дражу Михајловића и Милана Недића као издајнике народа, признао је да су четници у Поречју били заведени и под утицајем те двојице издајника. Поздравио је Прву косовско-метохијску НОУ бригаду, а „Поречку бригаду”, односно њене борце, позвао да се прикључе НОВ и ПО Југославије. Изјавио је да маршала Тита признају за свог Врховног команданта. То је било пропраћено бурним аплаузом и бораца и народа. Међутим, говор је завршио речима „Живео краљ Петар други” и тиме прекршио договор да питање краља, односно династије, се не покреће док се рат не заврши.

После њега говорио је Петар Брајовић Ћуро, који је у име НОВ и ПО Југославије поздравио прелазак бораца Поречке бригаде у редове НОВ и ПОЈ, позвао борце да оружје које носе користе само за борбу против окупатора и његових помагача.

Говор Петра Брајовића био је поздрављен од народа и бораца обе бригаде много топлије него говор капетана Љешевића.

Затим је иступио Мита Милковић. Говорио је о улози НОВ и ПОЈ, о свим њеним савезницима и помоћи коју војсци пружају, о

¹⁸⁸⁾ Архив СР Македоније, бр. 907, књ. III.

федеративном и демократском уређењу нове Југославије у којој ће сви народи живети слободно и равноправно. Одговорио је и капетану Љешевићу, рекавши да је краљ дуго био покровитељ Драже Михаиловића и злочина који су по његовом наређењу вршени над најбољим еиновима југословенских народа. То је био и повод да присутни, и борци и народ, прихвате узвике против краља Петра другог.

Капетан Љешевић и други официри ћутке су прешли преко тога што је митинг тако завршен. Од тада питање краља Петра другог у Поречју више није било ни покретано ни помињано.

После митинга је настало весеље са игранком уз краћи културно-уметнички програм.

Био је упућен и позив новим борцима да ступе у редове бригаде. Нарочито се добро одазивала омладина.

Трећи батаљон ГТрве косовско-метохијске бригаде после митинга, обишао је неколико околних села и прихватио нове борце.

Одмах после митинга уследило је преформирање Поречке бригаде. Постала је Шеста македонско поречка народноослободилачка ударна бригада, а у њен штаб привремено су ушли из Прве косовско-метохијске Павле Брајовић, као заменик команданта бригаде, Предраг Ајтић, као политички комесар бригаде и неколико другарица које су именоване за санитарске референте по батаљонима. За команданта бригаде био је постављен Војо Сајковић, а друге, пре свега партијско-политичке функције, преузели су комунисти - Македонци, позадински радници.

Прва косовско-метохијска НОУ бригада почела је да се попуњава новим борцима. Само је за време боравка на Караорману у бригаду дошла једна група бораца из Призрена и околине, која се пре тога привремено била прикључила Првој албанској народноослободилачкој бригади. Тада је бригада први пут примила веће групе младих људи без борбеног искуства и без претходног озбиљнијег политичко рада на том терену. То попуњавање новим борцима за бригаду је било од велике важности, како за њено опште стање тако и за њену већу борбену снагу.

Првој косовско-метохијској НОУ бригади у Поречју прикључило се око 150 нових бораца из села кроз која је пролазила. Само из села Локвица преко 50 бораца, а у Поречју скоро није било села које није дало борце Првој косовско-метохијској НОУ бригади; Грешнево, Сланско, Калуђерец, Дебреште, Томно село, Самоков, Вир, Инче, Слатина, Грешница, Ковач, Косово, Могилец, Манастирец, Лупиште, Белица, Поповљане, Сушица, Кучково, Гренско, Горно Крушје, Латово. Наравно, дошли су и нови борци из Брода (македонског) административног центра Пореча.^{1x9)}

Политички радници Прве косовско-метохијске НОУ бригаде имали су много посла: рад с народом на терену кроз који је

¹⁸⁹⁾ Младен Милић, „Попуна новим борцима“ (из рукописа књиге „Сећање бораца Прве косовско-метохијске народноослободилачке ударне бригаде“).

пролазила бригада, где углавном нису постојале партијске и друге организације (ЈНОФ, СКОЈ, АФЖ, народна власт) и рад са новим борцима. Њима је требало објашњавати циљеве и значај народноослободилачке борбе, ставове у погледу будућег федеративног уређења нове Југославије, раскринкавати великосрпску четничку политику која је имала за циљ распиривање мржње између српског и македонског народа, шта је ишло на руку бугарским окупаторима и осталим народним издајницима.

После формирања Шесте македонске НОУ бригаде Дражини официри, који су у Поречје дошли из Србије, нису добили функције у штабовима бригаде и батаљона. Капетан Љешевић у почетку је вршио дужности начелника штаба бригаде, а касније је, због разних кабадахијских поступака, био одстрањен и осуђен. Мобилизацијом новог људства, у Поречју се пришло спровођењу другог дела плана који је израдио штаб Прве косовско-метохијске бригаде - вођењу заједничких оружаних операција против бугарских окупационих снага на том подручју.

Народ у Поречју је у више места изабрао месне народноослободилачке одборе - који су почели да функционишу као и у другим деловима ослобођене Македоније, односно Југославије.

Ослобођење Тополнице и Брода (македонског)

Из Самокова, Прва косовско-метохијска и Шеста македонска бригада упутиле су се према Броду преко села Зркле, Сушице и Тополнице. Народ је свуда излазио да поздрави и испрати борце. У том покрету Штаб Прве косовско-метохијске НОУ бригаде, добио је обавештење да се бугарска војска прикупља код села Тополница. У село Сушица бригада је стигла 5. септембра. Мештани су је срдечно дочекали.

Јединице бригада изашле су око 17 часова из села и запоселе положаје према Тополници. Како се бугарска војска није појавила, оне су се увече, око 21 час, вратиле у село Сушица.

У ноћи 3/4. септембра на састанку штабова обе бригаде донета је одлука да се крене према селу Тополница и да се ујутру нападну доложаји које код тог села држи бугарска војска. Бугарском мајору, који је командовао јединицама у Тополници, упућено је писмо са позивом да се преда заједно са јединицама које се налазе у селу, уз обећање да му је живот загарантован.

По наређењу команданта Прве косовско-метохијске НОУ бригаде, Петра Брајовића, не чекајући одговор бугарског мајора, извршен је напад на Тополницу. Снаге за напад су овако распоређене;

Трећи батал>он Прве косовско-метохијске и Први батаљон Шесте македонске НОУ бригаде да запоседну положаје између Брода и Тополнице, са задатком да дејствују против бугарских јединица ако оне почну да одступају из Тополнице према Броду;

Први батаљон Прве косовско-метохијске и Други батаљон Шесте македонске НОУ бригаде да из села Сушица крену у напад на бугарске положаје у Тополници.

Са бугарским јединицама први се сукобио Први батаљон косовско-метохијске бригаде и то северно од Тополнице. Бугарско обезбеђење приморано је да се повуче на положај Грубор, где је пружио јак отпор.

Први батаљон се развио за борбу, а његова Друга чета на јуриш и борбом прса у прса, уништила је колибу у којој се налазио бугарски тешки митраљез који је бранио прилаз Тополници. Са тог положаја уперена је митраљеска ватра на бугарске војнике, који су почели да се повлаче. Када се са десног бока појавио Трећи батаљон и отворио митраљеску ватру, у паници су бежали према Броду. Број заробљених бугарских војника је растао из часа у час.

У Тополницу је са Првим батаљоном ушла и једна чета Другог батаљона, са којом је био Урош Булатовић, заменик команданта тог батаљона. Када је ушао у канцеларију штаба бугарске војске, зазвонио је телефон: командант бугарске јединице из Брода тражио је бугарског мајора који је бранио Тополницу. Урош му је одговорио да су партизани ослободили Тополницу и да ће убрзо кренути за Брод.

Борба за саму Тополницу трајала је до 11 часова (4. септембар). Непријатељ је потпуно разбијен, убијено је 15, а заробљено 10 бугарских војника.¹⁹⁾ Борци су запленили један тешки митраљез, два пушкомитраљеза, већу количину муниције и много више хране: 60 џакова белог брашна, 6 џакова шећера, 10 џакова пиринча, 20 џакова пасуља, више буради са пекмезом и канти са сиром, затим соли, кафе, чаја, конзервисаног поврћа и др.²⁰⁾

У Тополници су остали Први батаљон Прве косовско-метохијске и једна чета Шесте македонске НОУ бригаде, а остале снаге продужиле су да гоне непријатеља преко села Манастирец, Слатина и Грешница (према македонском Броду).

У Тополници је 5. септембра одржан велики народни збор, на којем су говорили капетан Љешевић, Вуко Турковић и Мита Милковић. Овог пута капетан Љешевић је иступио онако како је било договорено, краља није помињао, а позвао је народ Поречја, да се прикључи НОВ Југославије јер је то једина војска која се бори против окупатора. Поменуо је да ће у Југославији бити изграђено федеративно демократско уређење.

Друга двојица осудили су издајничке поступке Драже Михаиловића и позвали све родољубиве грађане Поречја на јединство и оружану борбу против бугарских и осталих окупатора.

Пре напада на Брод, извршен је овакав распоред јединица: Шеста македонска бригада добила је задатак да избије на Барбарос (превој између македонског Брода и Прилепа). Други батаљон Прве

¹⁹⁾ Архив ПК СК Косова I нкб-к број 69.

²⁰⁾ Архив Македоније, бр. 907, кн>. III.

косовско-метохијске НОУ бригаде добио је наређење да 6. септембра у свануће фронтално са севера напада према Броду. Трећи батаљон требало је да напада на Брод са западне стране.

Ујутро 6. септембра почео је напад на македонски Брод, највеће бугарско упориште у Поречју. Борба није дуго трајала. Брод је ослобођен, заробљено је преко 100 бугарских војника, рањени су Томо Вујовић и Тетко Граховац. Борба за Тополницу и око тог села била је много тежа него за Брод, јер је већина бугарских снага ту разбијена и деморалисана.

Заплењено је и доста ратног материјала који бугарски војници, бежећи у расулу, нису успели да однесу са собом.¹⁴²⁾

Петар Брајовић је о тим борбама записао: „Тих дана разбијени су бугарски постови (карауле). Заробљено око 150 бугарских војника. Бугари су се повлачили... Наше снаге гонили су их до самог Јужног Брода где су се Бугари спремали за одбрану. Наше јединице су разбиле одбрану, заплениле су све магацине и заробиле око 150 војника. Тиме је и ослобођено Поречје”.

У македонском Броду извршени су избори органа народне власти, створена је организација ЈНОП-а и др.

Како је бригада долазила до великог плена који није могла да вуче са собом, она га је, уз потврду, предала изабраним органима народне власти на чување и управљање.

У Броду је дошло и до неколико испада бораца Шесте македонске НУ бригаде, односно раније „Поречке бригаде”. Ти испади су имали националистички призив, па је борцима била скренута пажња, од политичких радника и руководиоца Прве косовско-метохијске бригаде, да ће се убудуће за такве и сличне испаде према грађанима у Броду починиоци узимати на одговорност и бити кажњени.

За време одмора у Броду, штаб Прве косовско-метохијске НОУ бригаде анализирао је борбе које је бригада водила од 30. августа до 7. септембра и закључио да су постављени задаци у потпуности извршени: Дражићевци су разбијени, Поречје је ослобођено, формирана је Шеста македонска НОУ бригада. Требало је припремити Прву косовско-метохијску НОУ бригаду да што пре крене према Косову и Метохији и стави се на располагање Главном штабу НОВ и ПО Косова и Метохије. Такав извештај био је упућен и Главном штабу НОВ и ПО Македоније.

На положајима за одбрану Прилепа

Прва косовско-метохијска НОУ бригада није кренула према Косову и Метохији. Док су њени борци боравили у ослобођеном Броду и помагали новоизабраним органима народне власти у нормализовању прилика у граду, нови догађаји су то опет изменили.

¹⁴²⁾ Архив ПК СК Косова I М. К. Б-I бр. 969; Историјска комисија СКС за Космет К-5/1, БР. 35.

Све су се више преносили гласови да предстоји капитулација Бугарске.

Још у току покрета према Поречју, борци Прве косовско-метохијске НОУ бригаде чули су преко радио-станице „Слободна Југославија“ за велика превирања у Бугарској и да је бугарска влада објавила „неутралност Бугарске“, али није било речи о повлачењу бугарских трупа из оних делова Македоније и Србије у којима су се још налазиле. Упоредо са тиме, борци су били упознати и са званичним совјетским коментаром о „неутралности Бугарске“ - тј. да је то маневар бугарске владе којим се жели бацити прашина у очи Савезницима, а да бугарске трупе и даље помажу Немачкој у борби против народноослободилачког покрета у Македонији и Србији.

У ослобођеном Броду борци су сазнали и за вест коју су дуго очекивали - да је Совјетски Савез најзад прекинуо односе са Бугарском и да јој је објавио рат, уз образложење да је Бугарска, због пораза које немачке трупе трпе на свим фронтovima, место да прекине даљу сарадњу са Немачком наставила прогерманску политику пружајући помоћ Немачкој.

Бугарска влада је коначно 7. септембра прекинула односе са Немачком, а 8. септембра објавила је рат Немачкој, па је тек тада совјетска влада узела у обзир молбу бугарске владе за преговоре о закључењу примирја.

Предвиђајући такав развој догађаја, Врховни штаб НОВ и ПО Југославије је још 22. августа 1944. наредио Главном штабу НОВ и ПО Македоније да се између 1. и 7. септембра поруше пруге Велес - Прилеп, Велес - Скопље, Скопље - Кичево. Поступајући по овом наређењу, Главни штаб НОВ и ПО Македоније одредио је конкретне задатке својим јединицама ради извршења наређења. Све јединице НОВ и ПО Македоније извршавале су постављене задатке и предузимале самоиницијативно и друге офанзиве операције против бугарске окупационе војске.¹⁹³⁾

Капитулација Царевине Бугарске, 9. септембра, знатно је изменила ситуацију у Македонији. Радост бораца Прве косовско-метохијске НОУ бригаде и бораца других бригада била је велика, између осталог и зато што су били свесни да су и они својом борбом допринели таквом поразу Хитлеровог сателита и што се тиме ближи и пораз саме фашистичке Немачке.

У бугарској војсци, која је и иначе трпела поразе у борбама са јединицама НОВ и ПО Македоније и НОВ и ПО Србије, наступило је расуло, а повећана активност НОВ и ПО Југославије довела је до ослобођења нових територија и у Македонији и у Србији, до ступања у редове НОВ и ПО хиљаде и хиљаде нових

¹⁹³⁾ Зборник, ТМ VII. књ. 4, док. 118.

бораца, чиме се и однос снага у Македонији изменио у корист народноослободилачког покрета Југославије.

Тако су у току првих офанзивних операција које су предузете после капитулације Бугарске, јединице 41. дивизије НОВ и ПО Македоније ослободиле 9. септембра 1944. и Прилеп.

Капитулација Бугарске створила је нове проблеме фашистичкој Немачкој. Њене трупе морале су да замене бугарске на територији Македоније и Србије, а нарочито на важним саобраћајним и другим стратешким центрима. Јединице НОВ и ПО Југославије стално су нападале железничке пруге и друмове у Македонији и Србији. Немачке снаге остале су у Грчкој, па је немачка команда била приморана да их што пре извуче. Такви планови немачке команде довели су до нових, жестоких судара, пре свега у Македонији, између јединица НОВ и ПО Македоније и немачких снага из Грчке, које су на свом путу према северу морале да се крећу кроз Македонију.

У новонасталој ситуацији, када су бројне немачке снаге настојале да се што пре извуку из Грчке и преотму ослобођени Прилеп, Главни штаб НОВ и ПО Македоније поставио је Првој косовско-метохијској НОУ бригади нови задатак: наредио је њеном штабу да бригаду прикључи снагама које бране Прилеп од немачких јединица.

Први батаљон, који се налазио у селу Локвице, 11. септембра кренуо је усиљеним маршем, заобилазећи Прилеп, преко села Ропотово, Бело поље, Мало Конаре, према Алиновачким висовима. Код Црне реке наишао је на немачке снаге и оне су га са положаја Шишковац зауставиле.

Други и Трећи батаљон су се из Брода, преко Прилепа, такође упутили према Алиновачким висовима.

Заједно са Крушевском и Поречком, Прва косовско-метохијска НОУ бригада запосела је положаје на линији села Марул-Алинци - Веселчани и затворила комуникацију Битољ - Прилеп.

У тим борбама за одбрану Прилепа учествовала је и једна јединица бугарске артиљерије, као и неколико бугарских авиона који су тукли немачке снаге које су настојале да се преко Прилепа пробију на север.

Тако је бригада почела да стиче и ново искуство: бранила је положаје у равници уз учешће авијације, артиљерије са обе стране, а и против немачких моторизованих јединица.

Наредних дана на тим положајима вођене су тешке борбе све док бројчано јаче немачке снаге (група генерала Гулмана - два батаљона и један артиљеријски дивизион, група „Пабст“ - два батаљона, један артиљеријски дивизион и један батаљон IV СС полицијске моторизоване дивизије¹⁴⁴¹) нису успеле 16. септембра да потисну јединице НОВ Македоније и заузму Прилеп.

¹⁴⁴¹ Зборник, том кн>. 4, док. 55.

Бригада се, уз заштиту бугарске артиљерије, по батаљонима повукла у село Конари.

У борбама за одбрану Прилепа бригада је, 12. септембра, имала четири мртва (Мирко Рунић, Жика Поповић и двоје Македонаца - младић и девојка, обоје из Крушева, који су дан раније ступили доброволно у бригаду и шест рањених бораца међу којима и тешко рањени Голуб Гојковић¹⁹⁵⁾, 13. септембра једног тешког рањеног (Никола Јакшић)^{196*}, 15. септембра два рањена¹⁹⁷⁾ и 16. септембра једног погинулог и три рањена.¹⁹⁾

Спречити да се на Косову и Метохији угњезди реакција

Још док се Прва косовско-метохијска НОУ бригада кретала према Поречју, Павле Јовићевић, секретар Обласног комитета КПЈ за Косово и Метохију, обавестио је Врховни штаб да је бригада отишла у Поречје по наређењу Светозара Вукмановића Темпа и тражио је да јој се нареди да се хитно упути у Љуму и прихвати окупљено ненаоружано људство како се оно не би распало.¹⁹⁹⁾

На основу процене даљег развоја догађаја на Косову и Метохији, примљених обавештења да у Области има много новомобилисаних бораца без оружја, да нема борбених јединица као и да би се спречило да се тамо угнезди реакција и тако отежа положај не само на Косову и Метохији већ и у северној Албанији и пограничним деловима Црне Горе, врховни командант НОВ Југославије, маршал Јосип Броз Тито, телеграмом је наредио Светозару Вукмановићу Темпу (1. септембра) да се Косовско-метохијској оперативној зони, која се налази под командом Главног штаба НОВ Србије, упуте све косовско-метохијске јединице.²⁰⁰⁾

Наредног дана, врховни командант пренео је садржину горњег наређења Павлу Јовићевићу, као и то да је Главном штабу НОВ Македоније наредио да Оперативном штабу НОВ и ПО за Косово и Метохију стави на располагање све косовско-метохијске снаге. Додао је да је ради олакшања рада на Косову и Метохији, предложио Главном штабу НОВ Албаније да део својих снага упути „на сектор сјеверно од Дрима“.²¹¹⁾

Исто тако, врховни командант саопштио је Главном штабу НОВ Македоније да се Павле Јовићевић налази у Љуми и наредио да се Прва косовско-метохијска бригада тамо упути.²⁰²⁾

¹⁹⁵⁾ Зоре - ратни дневник Али Реџе. Глобус, Загреб, 1987.

¹⁹⁶⁾ Исто.

¹⁹⁷⁾ Архив ПК СК Косово IМ. К. Б-1 969.

¹⁹⁸⁾ Исто.

¹⁹⁹⁾ АП к. 234, бр. рег. 15-4/1.

²⁰⁰⁾ Зборник, том II, књ. 14, док. 2.

²⁰¹⁾ Зборник, том II, књ. 14, док. 23.

²⁰²⁾ Зборник, том II, књ. 14, док. 3.

Светозар Вукмановић, по свему судећи, није знао где се налази Прва косовско-метохијска НОУ бригада, па је 2. септембра обавестио Врховни штаб да ни Главни штаб НОВ Македоније ни он имају икакве везе са бригадом,²⁰³⁾ да је она и поред „једно десет наређења“ које јој је издао у име Врховног штаба одбила да пређе у Поречје и, као српска јединица, расчисти тамо са Дражиновцима и онда пређе на Шару, да је бригада прекинула везе са Главним штабом Македоније те да та бригада у Македонији више није потребна.²¹⁴⁾

Пошто је добио овакав телеграм, врховни командант је 5. септембра наредио Павлу Јовићевићу да успостави везу са бригадом и да је прими под команду Оперативног штаба НОВ и ПО за Космет.^{20^}

Тог дана је Врховни штаб упутио и телеграм Главном штабу НОВ и ПО Македоније и обавестио га да се „НОВ Космета ставља под команду Главног штаба Србије, да је распуштен Главни штаб Космета и формиран Оперативни штаб“.^{2^ б)}

Главни штаб НОВ и ПО Македоније истог дана наредио је Четвртој оперативној зони да косовску бригаду што пре ослободи и стави под команду Петра Брајовића.¹¹⁷⁾ (Бригада је и до тада била под командом Петра Брајовића).

По овом наређењу није поступљено.

Командант и политички комесар Главног штаба НОВ и ПО Македоније 7. септембра обавестили су Светозара Вукмановића Темпа да „наше јединице воде офанзивне борбе са бугарском војском код Брода и Поречја.“^{20^}

Када је накнадно сазнао да постоји веза између Главног штаба НОВ Македоније и Прве косовско-метохијске НОВ бригаде, Светозар Вукмановић Темпо се, 9. септембра, директно телеграмом обратио Петру Брајовићу и Мити Милковићу и упознао их да је Павле - Јовићевић са много ненаоружаног људства стигао у Љуму и поручио да чекају даље наређење и ако могу да заузму Брод.²¹¹⁴¹⁾

Тог дана Павле Јовићевић је обавестио Врховни штаб да су се партизанске снаге са Косова и Метохије на сектору Призрен - Кукс спојиле са Петом бригадом НОВ Албаније.²¹⁰⁾ Тако су јединице

^{<1)} Петар Брајовић је о дејству бригаде, о њеном прелазу у Поречје о формирању VI македонске бригаде, о борбама у Поречју, о ослобођењу Брода редовно обавештавао Главни штаб НОВ Македоније: AVII K. 1375 бр. рег. 1-4, ф 10; AVII K. 234 бр. рег. 9. Ф1, AVII K. 234. бр. рег. II, Ф1, AVII K. 234 бр. рег. 20-1, и др.

²⁰⁴⁾ AVU K. 234, бр. рег. 20-1.

²⁰⁵¹⁾ Зборник. том II, књ. 14, док. 45.

²¹¹⁶⁾ AVII K-234, бр. рег. 2-1, 14.

²⁰⁷¹⁾ AVII K 184, бр. рег. 32-1, 290.

²⁰⁸⁾ AVII K. 234 бр. рег. 20-1.

²⁰⁰⁰⁾ AVII K. 234, бр. рег. 9-5/4: Бригада је ослободила Брод, како је већ написано, 6. септембра, три дана пре овог телеграма што показује колико су тада везе између бригаде, Главног штаба НОВ Македоније, Светозара Вукмановића Темпа и Главног штаба НОВ и ПО за Косово и Метохију биле слабе и нередовне.

²¹⁰⁾ AVII K. 234 бр. рег. 15-8/4.

НОВ Албаније дошле до Косова и Метохије пре Прве косовско-метохијске НОУ бригаде, коју је Главни штаб НОВ Македоније упутио да брани Прилеп.

Светозар Вукмановић Темпо је, 14. септембра, када се бригада налазила на положају код села Алиновци, наредио Главном штабу НОВ Македоније да бригада крене за Дебар, тамо се споји са две албанске бригаде и крене за Малесију.² Као што је речено, албанске бригаде су тада већ стигле на југословенско-албанску границу.

Ово наређење није било саопштено штабу Прве косовско-метохијске НОУ бригаде, па се није упутила за Дебар, већ је остала на положају код Прилепа.

У то време бригада је добила писмену поруку писану 8. септембра од Павла Јовићевића (писмену поруку су донели курири и била је упућена Мити Милковићу):

„Наређењем Врх. штаба стављени сте нам на расположење, зато смјеста и са што више оружја и муниције крените за Бицај, ту вас чекамо.

Овдје је стигла прије 2 дана V шиптарска бригада... У Пешкопеји имамо 130 радника без оружја па ако случајно можете их наоружати, то урадите, али свакако бригада да иде овамо а за тај посао да остане нешто људства тј. на пр. једна чета. То значи ако има негдје тамо расположивог оружја, то онда једна чета може учинити и она доћи кад сврши посао, заједно са радницима. Много ми је криво што сте се из Љума враћали. Кад сте обавијештени да долазимо, али разговараћемо кад стигнете.

Свима поздрав, СФ - СН

8. 9.

Раде

П. С.

Све косметовце ма где се налазили у Македонији позвати у вези са наређењем ВШ нарочито подвлачим за радиотелграфисте: Алију (Драгутина Ђорђевића) и Сава Драгомила.

Водите рачуна да немамо са чиме издати ни проглас а камоли лист, јер немамо боје.

Удеси везу радио-путем са Гл. ш. Македоније.

Р(аде)

Донета је одлука да се садржај поруке пренесе борцима, који су је примили са великим одушевљењем.

Са њом је штаб бригаде упознао и руководиоце Главног штаба НОВ и ПО Македоније, од којих је затражено да се на положаје

²¹¹⁾ АП К. 234, бр. рег. 9-28/4; као што је речено, албанске бригаде су тада већ биле стигле на југословенско-албанску границу. О овим slabим и нередовним везама говори, поред осталог, и то да је Светозар Вукмановић Темпо јавио да не зна како је Прва косовско-метохијска НОУ бригада јавила са фронта код Битоља /AVII К. 234 бр. рег. П-Ф1.

које држи Прва косовско-метохијска НОУ бригада пошаље друга јединица.

Међутим, Главни штаб НПВ и ПО Македоније планирао је расформирање Прве косовско-метохијске НОУ бригаде, а такав поступак овако је објашњен:

„Ово је бригада (тј. Прва косовско-метохијска НОУ бригада) кадрова и ми мислимо да дамо по један батаљон у Поречје, други у прилепској а трећи у тиквешкој дивизији за руководиоце...

...Штета је да гину као обични борци кад сваки од њих представља одличне руководиоце.. „²¹²⁾

На крају овог телеграма Цветко Узуновски моли Главни штаб НОВ и ПО Македоније да издејствује „такво решење јер у овом великом приливу бораца само тако можемо створити војску спобну да уђе у борбу и брже прекали у борбама са Немцима.. „²¹³⁾

Ни о овој преписци, нити о предлозима за овакве одлуке нико у Штабу Прве косовско-метохијске НОУ бригаде није знао, као ни Оперативни штаб НОВ и ПО за Косово и Метохију.

Борци и већина руководиоца Прве косовско-метохијске НОУ бригаде, пошто су обавили постављене задатке у ГТоречју и Пологу, жељено су очекивали одлазак за Косово и Метохију. Међутим, почело је извлачење кадрова из бригаде и њихов распоред по македонским јединицама.

Распоред је вршио део Главног штаба НОВ и ПО Македоније код Прилепа према свом нахођењу, и ако је знао да бригада треба одмах да се упути на Косово и Метохију.

Прво је из бригаде повучен њен командант Петар Брајовић. Отишао је у штаб Друге зоне, којој су припадале три дивизије, које у то време још нису добиле своје бројеве.²¹⁴⁾ Није именован нови командант бригаде, ту дужност примио је Зуфер Мусић, дотадашњи заменик команданта бригаде. Вуко Турковић, командант батаљона постављен је за начелника штаба 41. македонске дивизије²¹⁵⁾ На нове дужности упућени су Вељко Мирјачић, командант батаљона, Здравко Зоговић, заменик команданта батаљона и други.

Из Врховног штаба је, 17. септембра, јављено Павлу Јовићевићу да се сви косметовски кадрови из Србије и Мекедоније пошаљу на Космет.²¹⁶⁾

Дан уочи поласка за Косово и Метохију, штаб бригаде је обавестио Цветка Узуновског и Добривоја Радосављевића да смена још није стигла и да ће, без обзира да ли ће та јединица стићи, Прва косовско-метохијска НОУ бригада кренути за Косово и

²¹²⁾ AVII K. 234, бр. рег. 10-1/31.

²¹³⁾ Исто.

²¹⁴⁾ AVII, Ккт. 234, бр. рег. 11-1.

²¹⁵⁾ Исто.

²¹⁶⁾ AVIII. *KKT. 234, Бр. рег. II-Ф1.

Метохију. Затражено је да се и сви они који су повучени из бригада и упућени на друге дужности у току дана врате у бригаду и са њом крену.

Цветко Узуновски и Добривоје Радосављевић су се томе успротивили, рекли су да бригада треба да остане онамо где је, да се кадрови који су распоређени не могу вратити.

Одговорено им је да ће бригада поступити по наређењу Врховног команданта и кренути на Косово и Метохију у току следећег дана и да је то неопозива одлука.

Добривоје Радосављевић је наредио да се саопшти борцима да је одлука штаба бригаде супротна наређењу Главног штаба НОВ и ПО Македоније.

Дискусија је била врло оштра и завршила се без договора.

По истим куририма, на његову поруку, Павлу Јовићевићу је из Брода послат одговор 17. септембра 1944, у којем су изнете нове тешкоће за бригаду:

„Веровали смо да је најзад дошао тај моменат, кад ћемо заједно са вама... моћи да се боримо, да радимо. Но како је све до сада ишло наопако, тако је било и овог пута. Они (тј. Главни штаб НОВ и ПО Македоније-прим. аутора) су запели по сваку цену да Бригаду овде задрже-па раде немогуће. Тако је дошао телеграм од Темпа у коме каже: „Тражио сам од Тита да Косовска бригада остане код вас, стога нека не полази до даљег наређења. Ето тако нас **ЈШ** задржавају... >

Павлу Јовићевићу је јављено да се бригада налази у Поречју, да располаже камионима... „па ћемо се пребацити на север до тачке одакле за само две ноћи можемо да дођемо у Вратницу (на Шари). То је... једини начин да се искубемо (извучемо). За Љуму је немогуће поћи - јер ће нас задржати. Зато нам у Вратници и околини поручите шта даље да радимо. Знаш да оно није исправно - али узимам одговорност на себе. Више се чекати не може".²¹⁸⁾

У одређено време 18. септембра, које је било саопштено Цветку Узуновском и Добривоју Радосављевићу, Прва косовско-метохијска НОУ бригада упутила се према Косову и Метохији да би коначно извршили наређење врховног команданта НОВ и ПО Југославије, маршала Тита.

Одмах по одласку бригаде, из околине Прилепа упућен је телеграм Главном штабу НОВ и ПО Македоније. Текст тог телеграма био је прослеђен и Врховном штабу НОВ и ПО Југославије: да је бригада „у одсудном моменту одбране Прилепа" (бригада је пошла према Косову и Метохији када се Прилеп већ налазио у рукама Немаца - прим. аутора) повучена на основу наређења Павла Јовићевића и да бригада убудуће „не слуша никакве друге наредбе".²¹⁹⁾

²¹⁷⁾ Зборник, том I, књ. 19, док. 171.

²¹⁸⁾ Исто. Писмо је написао Мита Милковић.

²¹⁹⁾ АВЈЈ, к. 234, бр. рег. 11 Ф1.